

Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως όχημα της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΟΣ

Εικοσιπέντε χρόνια νεοφιλελεύθερων πολιτικών στην Ευρώπη έχουν επηρεάσει κάθε πλευρά της κοινωνικής ζωής. Ξεκινώντας από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η ιδιωτικοποίηση του κράτους πρόνοιας και τα συστήματα παροχής υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πρόνοιας που βασίζονται στην ελεύθερη αγορά συνιστούν αλλαγές που επηρεάζουν όχι μόνο την οικονομία αλλά και την πολιτική των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων. Οι πολιτικές αυτές ενίσχυαν το μερίδιο των κερδών στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτή η διατήρηση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών και ιδεών εκπληρώνεται σε μεγάλο βαθμό διαμέσου πολιτικών που αποσκοπούν επίσημα στην προώθηση της οικονομικής, νομισματικής και πολιτικής ενοποίησης μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Πραγματικά, τα κράτη της ΕΕ φαίνεται να έχουν διακηρύξει ότι η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει ως προοπτικό μέτρο την εφαρμογή και διατήρηση των νεοφιλελεύθερων στρατηγικών. Έτσι, διακηρύττουν ότι, προκειμένου να προωθηθεί η Ευρωπαϊκή ενοποίηση, οι στρατηγικές αυτές πρέπει να παραμείνουν ανέπαφες από κάθε κριτική και δεν μπορούν ουσιαστικά να αναθεωρηθούν ή να αλλάξουν.

Οι ηγεμονεύουσες πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις στην Ευρώπη παρουσιάζουν το νεοφιλελευθερισμό σαν ένα ταμπού που δεν μπορεί να παραβιαστεί, καθώς τον ταυτίζουν με την Ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Τα «Κριτήρια του Μάαστριχτ» και το «Σύμφωνο Σταθερότητας»

Το Φεβρουάριο του 1992, η *Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση* που υπογράφηκε στο Μάαστριχτ διατύπωσε ορισμένα οικονομικά «κριτήρια σύγκλισης», τα οποία θεωρήθηκαν ως προϋπόθεση που θα επέτρεπε το πέρασμα στο τρίτο και τελικό στάδιο μιας Νομισματικής Ένωσης (ΝΕ) και την εγκαθίδρυση του ενιαίου νομίσματος: χαμηλός πληθωρισμός και επιτόκια, συναλλαγματική σταθερότητα και, κυρίως, δημόσια ελλείμματα και κυβερνητικό χρέος που δε θα υπερβαίνουν το 3% και το 60% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), αντίστοιχα.

Η περιοριστική «αντιπληθωριστική» πολιτική που υποστηρίχθηκε από τις χώρες της ΕΕ πριν την εισαγωγή του κοινού νομίσματος (τα «κριτήρια του Μάαστριχτ»)

διαωνίστηκε μετά την κυκλοφορία του ευρώ στη βάση του λεγόμενου *Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης* (ΣΣΑ), το οποίο υπογράφηκε στο Δουβλίνο το Δεκέμβριο του 1996. Το «σύμφωνο» αυτό επιβεβαιώνει ότι οι περιορισμοί στους προϋπολογισμούς πρέπει να παραμείνουν ο ακρογωνιαίος λίθος της οικονομικής πολιτικής, καθώς τα κυβερνητικά ελλείμματα των προϋπολογισμών δε θα πρέπει να ξεπερνούν ένα σταθερό άνω όριο του 3% του ΑΕΠ.

Ωστόσο, αυτές οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές αποδείχτηκαν ιδιαίτερα αναποτελεσματικές στη συγκυρία της οικονομικής στασιμότητας που έπληξε την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία από την αυγή του αιώνα. Πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, ακολουθώντας την περιοριστική πορεία που υποδείκνυαν οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, βρέθηκαν ξαφνικά να κινδυνεύουν να εγκλωβιστούν σε μια αντιπληθωριστική σπείρα. Οι διακηρύξεις που έγιναν στη Σύνοδο Κορυφής της Λισσαβώνας το Μάρτιο του 2000 –η Ευρωπαϊκή οικονομία πρέπει να γίνει «η πιο ανταγωνιστική οικονομία του κόσμου» μέσα σε μια δεκαετία, με μέσο ρυθμό ανάπτυξης 3% κατά τη διάρκεια της τρέχουσας δεκαετίας– διαψεύστηκαν δραματικά.

Την ίδια στιγμή, παρά τις περικοπές στα συστήματα επιδομάτων ανεργίας και κοινωνικής πρόνοιας, το όριο του 3% του ΑΕΠ για τα δημόσια ελλείμματα αποδείχτηκε ένας δύσκολα υλοποιήσιμος στόχος (π.χ. στη Γερμανία και στη Γαλλία από το 2002 και μετά).

Η Διεύρυνση της ΕΕ και το «Σχέδιο Συντάγματος»

Οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις στην ΕΕ, προκειμένου να σταθεροποιήσουν τη διευρυσμένη Ένωση των 25 (και αργότερα των 27) κρατών-μελών, σχημάτισαν μια «Συνέλευση» που επεξεργάστηκε το σχέδιο ενός Συντάγματος για την Ευρώπη. Το Σύνταγμα αποσκοπούσε στην «οριστικοποίηση» του θεσμικού πλαισίου της ΕΕ για τις επερχόμενες δεκαετίες. Ωστόσο, δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι ο πραγματικός σκοπός του «Συντάγματος» ήταν να καταστήσει το νεοφιλελευθερισμό «αμετάκλητο» στη διευρυσμένη Ένωση. Παρά το γεγονός ότι αποσύρθηκε μετά την καταψήφισή του στα δημοψηφίσματα στη Γαλλία και την Ολλανδία (2004), οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις εξακολουθούν να υποστηρίζουν το «πνεύμα» του «Σχεδίου Συντάγματος»:

(α) *Απορρύθμιση των αγορών και σταθερότητα τιμών*

Η σταθερότητα των τιμών συ-

Σπαρτακιστές στο οδόφραγμα, Βερολίνο, Δεκέμβριος 1918.

μπληρώνεται πάντα με τη μείωση της φορολογίας, την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση των χρηματοοικονομικών αγορών, την απορρύθμιση των αγορών εργασίας και τη «μεταρρύθμιση» του συνταξιοδοτικού συστήματος έτσι ώστε τα δημόσια προγράμματα ανεδιανεμητικού χαρακτήρα να μεταβληθούν σε ιδιωτικά προγράμματα κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα στην αγορά κεφαλαίου.

Αν λάβουμε υπόψη ότι στην ΕΕ των 15 ο ρυθμός του πληθωρισμού έπεσε από 10,6% κατά μέσο όρο τη δεκαετία του 1970 σε περίπου 2% από το 2000 και μετά, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις συνεχίζουν τις ίδιες νεοφιλελεύθερες περιοριστικές πολιτικές που έχουν προκαλέσει δυσχέρειες στην πλειονότητα των εργαζομένων μέχρι σήμερα.

(β) *Προτεραιότητα της κρατικής ασφάλειας και της «στρατιωτικής ικανότητας» έναντι των ανθρωπίνων και των κοινωνικών δικαιωμάτων.*

Σκέψεις για τη δυνατότητα αμφισβήτησης της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας

Ο νεοφιλελευθερισμός δεν αποτελεί ούτε μια «ορθή» πολιτική για την οικονομική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη ούτε μια «εσφαλμένη» πολιτική ορισμένων κυβερνήσεων που θα μπορούσε να διορθωθεί μέσα από λογικά επιχειρήματα και συζήτηση. Είναι μια *ταξική πολιτική*, η οποία αποσκοπεί να αναδύσει εκ νέου το συσχετισμό δυνάμεων ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα προς όφελος του κεφαλαίου είναι μια ταξική επίθεση του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία.

Μέχρι στιγμής, η καπιταλιστική επίθεση εναντίον της εργασίας έχει κατορθώσει να δημιουργήσει έναν ειδικό τύπο κοινωνικής συναίνεσης

που βασίζεται στην αποδοχή των καπιταλιστικών ιδεών και σκοπών από μέρους των εργαζομένων τάξεων: μια συναίνεση ανάμεσα στους «νικητές» και τους «ηττημένους». Επιπλέον, όπως ήδη ειπώθηκε, οι κυρίαρχες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις στην Ευρώπη έχουν καταφέρει να νομιμοποιήσουν τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές ως το κατ'εξαιρέση μέσο για την «Ευρωπαϊκή ενοποίηση». Η διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης μετατρέπεται έτσι σε ένα ιδεολογικό και πολιτικό όπλο των Ευρωπαϊκών καπιταλιστικών τάξεων στη σύγκρουσή τους με τις εργαζόμενες τάξεις.

Αυτό το συμπέρασμα δεν οδηγεί, ωστόσο, σε «αντι-Ευρωπαϊκές» θέσεις, αλλά μάλλον τονίζει τη σημασία της χάραξης μιας εναλλακτικής στρατηγικής σε ολόκληρη την Ευρώπη, η οποία θα προωθήσει τα συμφέροντα των Ευρωπαϊκών εργαζομένων τάξεων.

Προκειμένου να εδραιώσουν μια νέα κατανομή της κοινωνικής ισσορροπίας δυνάμεων, οι εργαζόμενες τάξεις πρέπει να επεξεργαστούν ξανά τους δικούς τους αυτόνομους ταξικούς σκοπούς, ανεξάρτητα από την καπιταλιστική επιταγή για εργασιακή πειθαρχία και μεγιστοποίηση του κέρδους. Για να γίνει αυτό δυνατό, οι δυνάμεις της εργασίας πρέπει να οικοδομήσουν εκ νέου την αντικαπιταλιστική στρατηγική τους για τον κοινωνικό μετασχηματισμό.

Τα αιτήματα για μια πλήρη αναδιτύπωση της αντιδημοκρατικής και αντιπληθωριστικής θεσμικής δομής και πολιτικής ατζέντας της ΕΕ δεν υποκινούνται από αντι-Ευρωπαϊσμό αλλά από αντι-νεοφιλελευθερισμό και αντι-καπιταλισμό: από την κοινωνική μεταρρύθμιση, τον εκδημοκρατισμό και τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής για τη ριζοσπαστική αλλαγή, που θα αποσκοπεί στρατηγικά στην ανατροπή του καπιταλισμού και στην αντικατάστασή του από μια εξισωτική και ανθρώπινη κοινωνική τάξη πραγμάτων – δηλαδή τον κομμουνισμό.

